

Nepretrgana degradacija evropskih obal ogroža življenjske standarde Evropejcev

Življenje ob morju? Zveni zelo privlačno. Medtem ko si ljudje obale zamišljajo kot nespremenljivo dobrino, se škodljivi in nepopravljivi posegi v obalne ekosisteme v nezmanjšanem številu nadaljujejo. Razpoložljivi trendi kažejo, da so spremembe rabe zemljišč na obalnih področjih številčneješe kakor drugod; tako na primer umetne površine vzdolž evropske obale naraščajo za tretjino hitreje kakor v notranjosti. Te široko uveljavljene spremembe so pogojene s širokim naborom dejavnikov, kot so na primer demografske spremembe, gospodarsko prestrukturiranje, izboljšanje življenjskih standardov, vse več prostega časa in vzorci svetovne trgovine. V številnih obalnih regijah so ti dejavniki vzpodbudili hitre spremembe, ki so drastično vplivale tako na potencialno dolgoročno samoohranitveno sposobnost obalnih ekosistemov kakor tudi na storitve, ki jih slednji nudijo. Vse večja je verjetnost, da se bodo obstoječi vplivi na obalne ekosisteme zaradi klimatskih sprememb odslej še krepili.

Obalni ekosistemi nudijo družbi širok nabor storitev. Ta vključuje oskrbovalne storitve, kot so dobava hrane, lesnega kuriva, energetskih virov in naravnih proizvodov, kakor tudi kulturne storitve, kot sta turizem in rekreacija. Poleg tega so obalni ekosistemi pomembni še z drugega vidika: imajo namreč regulativno in podporno vlogo, npr. pri stabiliziranju obale in blaženju naravnih nesreč ali razstrupljanju onesnaženih voda ipd. V okviru svetovne trgovine in logistike so obalna področja vse bolj prevzemala vlogo »okna v svet«, zato so se vse bolj razvijala, kar pa je po drugi strani pomenilo degradacijo storitev ekosistema.

Omenjenih trendov ne kaže podcenjevati, saj tovrstne storitve predstavljajo pomemben delež celotne tržne vrednosti obalnih območij. Tako so na primer evropski biološki morski viri v veliki meri odvisni od kakovosti obalnih območij. V primeru »motenj pri delovanju« teh naravnih funkcij se bo degradacija nadaljevala z vse hitrejšim tempom, kar bo otežilo kakršenkoli odziv družbe na nastale okoliščine. Omenjenih naravnih funkcij namreč ni mogoče nadomestiti s tehnologijo.

Kljub nekaj zgodbam o uspehu se večina obalnih območij uvršča med gospodarsko najmanj razvita področja EU. Leta 1996 je bilo med takrat

petindvajsetimi manj razvitimi območji v EU-15 kar 19 regij obalnih; problematika ostaja pereča tudi v okviru sedanje razširjene EU-25. Družbeni in gospodarski problemi (npr. migracija in pomanjkanje gospodarske infrastrukture) so še posebej izraziti na majhnih otokih.

Doslej je razvoj obalnih regij temeljil na gospodarskem prestrukturiranju. To je bilo mogoče — zlasti v sredozemski in atlantski regiji — predvsem po zaslugi razvoja turizma in s tem povezanega »gradbeniškega buma«. V ostalih regijah je šlo predvsem za gospodarsko prestrukturiranje ribiške industrije zaradi dramatičnega

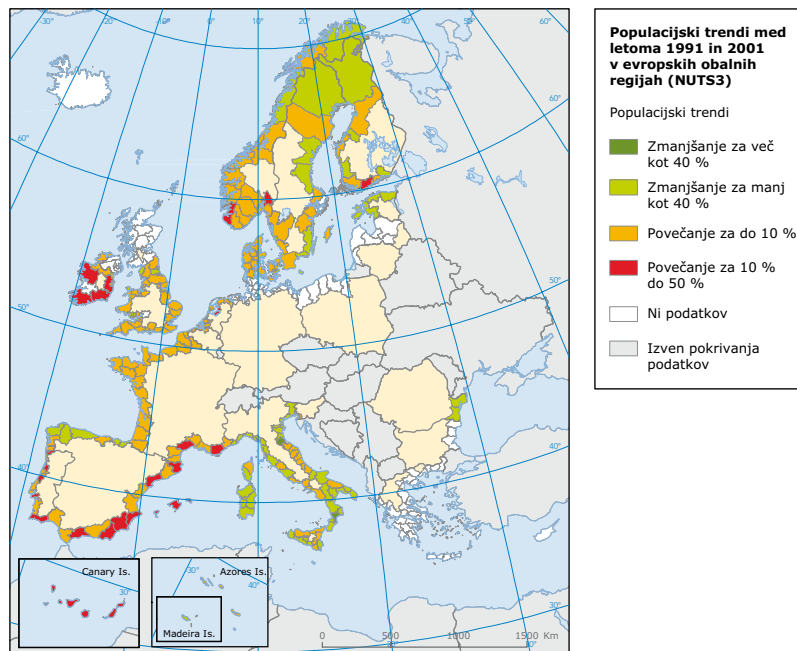

upada ribjih staležev. Poleg tega sta povečano število pristanišč in vse večji obseg pomorskega prometa obale neizogibno spremenila v logistična izhodišča.

Sočasno na ekosisteme neposredno vplivajo tudi širjenje urbanih področij, razvoj turističnih središč in pristanišč ter akvakultura. Vpliv teh dejavnikov presega zgolj neposredne učinke, kot so onesnaževanje, sedimentacija in spremembe dinamike obalnih območij. Nezanemarljivo grožnjo obalnim habitatom — med katere uvrščamo na primer ekstenzivno obdelovane površine, mokrišča in z morskimi travami poraslo morsko dno — pomenijo tudi uničujoči ribolovni postopki, prekomerno izkoriščanje morskega dna, klimatske spremembe in dvigovanje morske gladine.

Za nameček je gostota prebivalstva na obalnih področjih v povprečju za 10 % višja kakor v notranosti posamezne države, medtem ko v nekaterih državah ta vredost dosega kar 50 %. Še bolj skrb vzbujajoče je dejstvo, da naravna obalna območja vse bolj izrivajo umetne površine, ki jih je izdelal človek; ta proces namreč napreduje še hitreje kakor porast gostote prebivalstva. Ker so tovrstne spremembe nepopravljive, jih je treba obravnavati kot eno najhujših groženj trajnostni vzdržnosti obalnih področij. Glavni dejavniki, ki predstavljajo 61 % celotne zasedbe zemljišč za umetne površine, so stanovanja (na večini področij gre predvsem za sekundarna

Populacijski trendi med letoma 1991 in 2001 v evropskih obalnih regijah

Vir podatkov: EEA, 2006, na podlagi populacijskega cenusa 1991 in 2001, Eurostat.

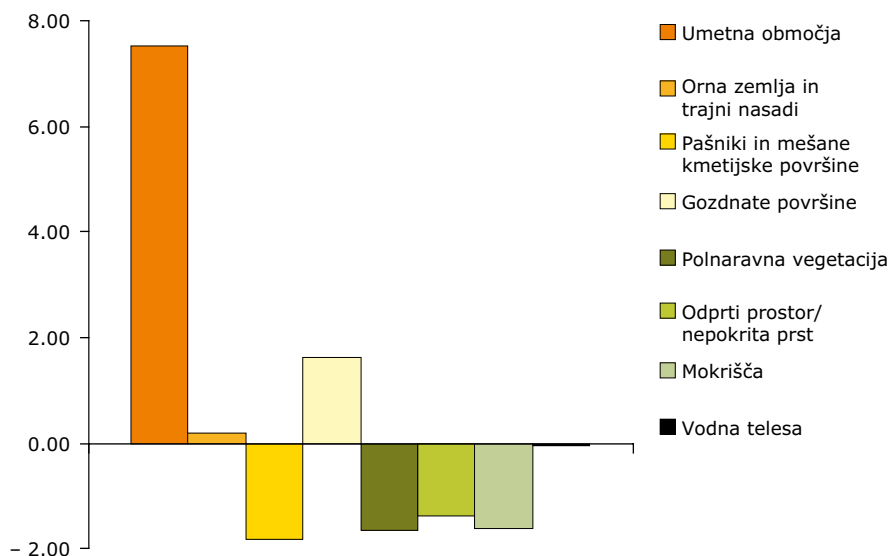
stanovanja), storitvene dejavnosti in rekreacija.

V preteklosti je bila večina obalnih območij pojmovanih kot obrobna. V nasprotju s tem dandanes vse več teh področij prevzema vodilno vlogo na področju razvoja. V Evropi obstaja precej obalnih območij, na katerih delež umetnih površin, ki jih je ustvaril človek, presega 45 % celotnega obalnega pasu (t.j. do 1 km od obale). Najbolj intenzivno je izkoriščanje obalnih območij vzdolž Sredozemskega morja (Francija, Španija in določeni deli Italije). Gosto je poseljena tudi celotna francoska atlantska obala, ne zaostajajo pa niti španske atlantske regije (Baskija in Huelva), kakor tudi ne precejšen delež portugalske obale. Prav tako je intenzivno pozidanih precej obalnih predelov ob Severnem morju (Nizozemska in Belgija).

Porast življenjskih standardov v celotni EU, liberalizacija evropskega letalskega prometa, ki je vzpodbudila razmah poceni letalskih prevoznikov, ter razvoj vseevropskih cestnih in železniških povezav: vsi ti dejavniki so bistveno pripomogli k večji mobilnosti Evropejcev in jim še posebej olajšali dostop do obalnih območij. Prezreti pa ne kaže niti porasta osebnih dohodkov, ki vse več ljudem omogočajo vlaganje v sekundarna prebivališča. Najbolj priljubljena lokacija za slednja so prav obalna območja, saj so tovrstna vlaganja po eni strani lahko dobičkonosna, po drugi pa odpirajo nove možnosti za preživljanje prostega časa. Razvoj objektov in storitev, namenjenih lastnikom sekundarnih prebivališč in turistom (npr. hotelov, akvaparkov, igrišč za golf in dirkališč), tako mnoga obalna

Sprememba pokrovnosti tal v 10 km obalnem pasu v 17 evropskih državah, 1990–2000

Neto sprememba pokrovnosti tal v % glede na izhodiščno leto

Vir podatkov: EEA, 2006.

območja nezadržno vodi v izgubo lokalne identitete.

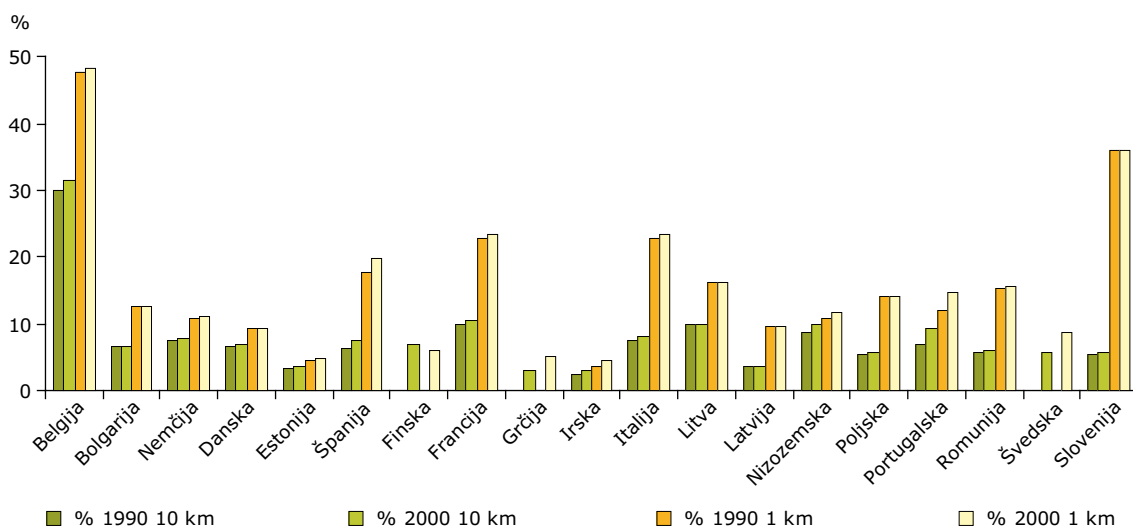
Za nameček nad obalnimi regijami kot grožnja lebdijo še klimatske spremembe. Obstaja verjetnost, da so zgoraj navedeni — sicer neklimatski — pritiski že neugodno vplivali na dolgoročno samoohranitveno

sposobnost obalnih ekosistemov in s tem na njihovo sposobnost soočanja z dodatnimi pritiski, ki jih prinašajo klimatske spremembe. Naravni ekosistemi na poplavnih ravninah največjih evropskih rek (npr. Rena, Labe in Pada) so že bili v veliki meri prepuščeni razvoju. S podobno hitrostjo razvoja

se soočajo tudi nižinski obalni predeli; med letoma 1990 in 2000 so se namreč umetne površine na teh območjih povečale za 1 900 km². In ti trendi ne kažejo nikakršnih znamenj upadanja. Posledično so številna obalna območja vse bolj »natlačena«. Izraz »natlačenost obalnih območij« se nanaša na širjenje in rast stavbnih objektov in infrastruktur vse bliže obali na račun naravnih sistemov, ki običajno igrajo neke vrste blažilno vlogo med morjem in kopnim. Ta natlačenost povečuje občutljivost obalnih območij na klimatske spremembe in dvigovanje morske gladine, kar pride še posebej do izraza v primeru ekstremnih naravnih pojavov, kot je na primer divjanje neviht.

Z izboljšanim upravljanjem obalnih območij, pri čemer gre predvsem za prostorsko načrtovanje, bi bilo mogoče zmanjšati občutljivost obalnih območij na posledice klimatskih sprememb. Sedaj se v več

Pozidana površina v obalnem pasu od 0 do 1 km v primerjavi s celotno 10 km cono, 1990–2000

Vir podatkov: EEA, 2006.

državah oblikujejo nacionalne strategije prilagajanja na podnebne spremembe, ki ponujajo jasno oblikovane smernice za povečanje naravne odpornosti in trajnostne vzdržnosti obalnih območij. Tako se na primer princip »načrtovanega umika«, ki naj bi pripomogel k zmanjšanju občutljivosti družbeno-okoljskih sistemov na učinke klimatskih sprememb, odlično ujema

z osnovno idejo celostnega upravljanja obalnih območij.

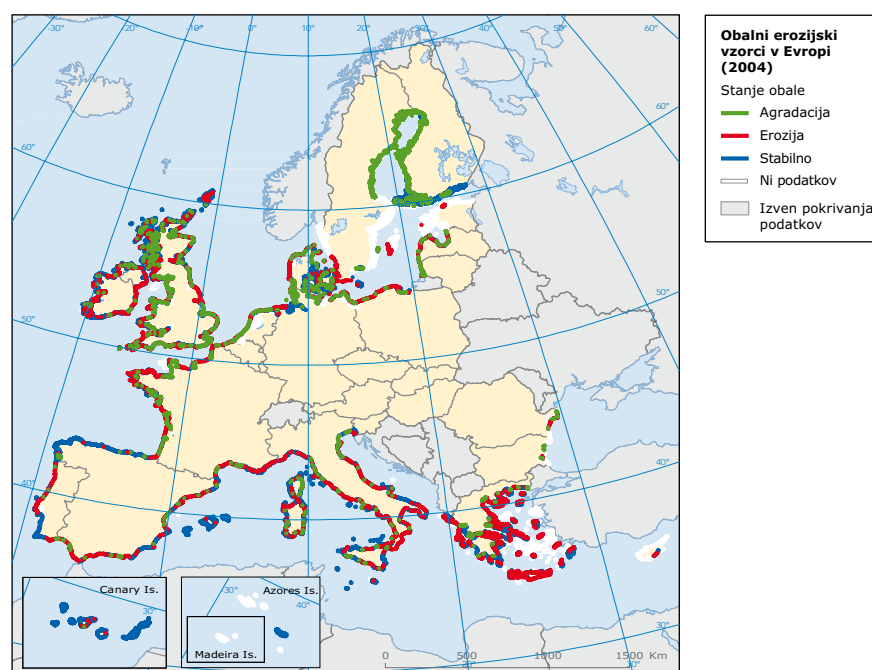
EU je od leta 1995 dalje zaradi zaskrbljenosti nad stanjem evropske obale podala kar nekaj pobud, ki temeljijo na konceptu celostnega upravljanja obalnih območij (ICZM). Program ICZM poskuša uravnovesiti potrebe razvoja z zaščito samih virov, na katerih temeljijo obalna gospodarstva.

Evropska agencija za okolje (EEA) si je v letu 2006 kot poseben cilj zadala prispevati k reviziji Priporočila Evropskega parlamenta in Sveta glede izvajanja programa ICZM (2002/413/ES). Obalna območja obravnava tudi evropska morska tematska strategija, ki vzpodbuja na ekosistemu zasnovan pristop in načrtovanje morskih regij. Poleg tega se je EU lotila razvoja pomorske politike. Vse omenjene spremembe politik bi lahko pripomogle k izboljšanju celostnega upravljanja obalnih območij in njihovih ekosistemov. Ključno merilo uspeha bo oblikovanje skladnih ukrepov v sklopu teh politik in njihovo izvajanje s pomočjo izboljšanih upravnih mehanizmov.

Referenčno gradivo

EEA (2006), *The changing faces of Europe's coastal areas* (Spreminjajoči se obraz obalnih območij Evrope), Poročilo EEA št. 6/2006, Evropska agencija za okolje, Kopenhagen.

Obalni erozijski vzorci v Evropi, 2004

Vir podatkov: EEA, 2006, na podlagi EuroSION, 2004.

European Environment Agency
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Denmark

Tel.: +45 33 36 71 00
Fax: +45 33 36 71 99

Web: eea.europa.eu
Enquiries: eea.europa.eu/enquiries

Publications Office

